

Lopend *Vuur*

Onverhard wandelen

TeVoeet in Gelderland
interview met Nico Vlasveld

Meiwandeling TeVoet
Schokland

TeVoeetwandelroute Gelderland

Gesprek met Ankie van Dijk
directeur Wandelnet

Vergaderlocatie redactie

Van de redactie

In dit septembernummer van Lopend Vuur staat wandelprovincie Gelderland centraal. Allereerst met een interview met onze regiocontactpersoon Nico Vlasveld. Hij vertelt ons over het toch soms moeizame overleg met provincie en andere overheden over het bevorderen van het wandelen in de provincie.

Wat dat betreft is de situatie niet veel anders dan in de andere provincies die in Lopend Vuur aan bod zijn gekomen. En passant neemt Nico ons ook nog mee naar een nieuw wandelgebied tussen Arnhem en Nijmegen: Park Lingezege. Verder vindt u de beschrijving van een mooie wandeling over de zuidflank van de Veluwe door onze vaste medewerker Jos van der Heide. En natuurlijk een overzicht van allerlei wandelpaden in Gelderland. Gelderland wil graag wandelprovincie nummer één genoemd worden en misschien is dat wel terecht.

Verder treft u in deze Lopend Vuur verenigingsnieuws aan: een verslag van een bijzondere TeVoet-wandeling op en langs het voormalig eiland Schokland. Ook sprak de voorzitter van onze vereniging met de directeur van Wandelnet, Ankie van Dijk. Het lijkt er op dat er veel overlap is tussen doelen en werk van de stichting Wandelnet en de vereniging TeVoet. Verder kunt u lezen over protestactie die mede door TeVoet werd georganiseerd tegen de "fietspadisering" van een oude spoordijk. Tenslotte kunt u over nog wat andere nieuwsfeiten lezen, niet altijd even positief.

Op de vernieuwde vormgeving van Lopend Vuur hebben we diverse positieve reacties ontvangen, waarvoor hartelijk dank. Mocht u wensen hebben die het blad nog toegankelijker kunnen maken of heeft u suggesties voor artikelen over zaken die uw interesse hebben, dan horen we dat graag op redactielopendvuur@tevoet.nl

We wensen u weer veel lees- en wandelplezier!

Colofon

Lopend Vuur is het ledenblad van de vereniging TeVoet. Het verschijnt drie maal per jaar.

Jaargang 25 • nummer 2 • september 2019

Redactie

Aan dit nummer van Lopend Vuur werkten mee: Nico van Delft, Alice Drenthe, Ankie van Dijk, Jos van der Heide, Constance Kemperman, Jan Frederik Lubbers, José Noijons, Ineke Thierauf, Nico Vlasveld. Reacties en bijdragen kunnen worden gezonden naar: redactielopendvuur@tevoet.nl

Vereniging

TeVoet heeft ten doel het in ruime zin behartigen van de belangen van de wandelaar in Nederland. TeVoet zet zich in voor behoud, verbetering en uitbreiding van onverharde paden. TeVoet streeft naar een optimale wandelinfrastructuur die goed toegankelijk (en bewegwijzerd) is voor de recreatieve wandelaar en die bovendien de mogelijkheid biedt interessante cultuur-historische en landschappelijke elementen aan de wandelaar te tonen. Meer informatie over de vereniging TeVoet is te vinden op www.tevoet.nl

Lidmaatschap

Voor het aanmelden van nieuwe leden en voor verhuisberichten: Ledenadministratie TeVoet, P.C. Hooftlaan 111, 3351EL Papendrecht, ledenadministratie@tevoet.nl. Bankrekening NL49INGB0000372685 ten name van TeVoet. Het lidmaatschap van de vereniging bedraagt €17,50 per jaar. Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij vóór 1 december schriftelijk is opgezegd bij de ledenadministratie. TeVoet is erkend als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).

Bestuur

José Noijons (voorzitter@tevoet.nl)
Niek Fraterman (secretaris@tevoet.nl)
Nico van Delft (penningmeester@tevoet.nl)
Ineke Thierauf (bestuurslid1@tevoet.nl)
Bertie Schonk (bestuurslid2@tevoet.nl)

Regiocontactpersonen

Contactinformatie van de regiocontactpersonen is te vinden op de website van TeVoet www.tevoet.nl > Vereniging > Regio's

Vormgeving en druk

Obreen Media, Hendrik-Ido-Ambacht

Het volgende nummer van Lopend Vuur verschijnt in december 2019. Inleveren van kopij vóór 1 november 2019 bij redactielopendvuur@tevoet.nl

Foto omslag: Nelleke Don

4
Berichten van het bestuur

5
TeVoet in Gelderland: interview met Nico Vlasveld

7
De paden op ...

8
Meiwandeling TeVoet Schokland

10
TeVoetwandeling Gelderland

13
Interview met Ankie van Dijk, directeur Wandelnet

15
Protestwandeling Spoordijk Wilnis

16
Gelderse streken: wandelen in een fietsprovincie

17
Van en naar Nijmegen: een bruggenwandeling

19
Nieuws

Van het bestuur

Wij schreven er in het vorige nummer van Lopend Vuur al over: bij de algemene ledenvergadering en ook elders kreeg het bestuur te horen dat de activiteiten van onze leden van TeVoet vaak overlappen met die van Wandelnet, de stichting die zich inzet voor het onderhoud van de landelijke LAW's en de belangenbehartiging van de wandelaars. Het was daarom goed eens te vragen aan de nieuwe directeur van Wandelnet waar die organisatie zich dagelijks mee bezig houdt. Het is aan onze leden te oordelen waar activiteiten elkaar overlappen en/of versterken en waar TeVoet een meerwaarde kan betekenen.

Fietspaden

Dat er werk aan de winkel blijft bij het behartigen van de belangen van de wandelaars blijkt wel uit het feit dat overheden graag de prioriteit aan de aanleg van fietspaden geven en dan maar van de wandelaars verwachten dat zij over deze fietspaden "meeliften". Juist voor de vereniging TeVoet die als speciaal aandachtspunt heeft het onverhard wandelen, is dat een schop tegen het zere been. Het wordt helemaal pijnlijk als paden, oversteken etc. worden afgesloten voor wandelaars. De schade is voor fietsers nog wel te overzien: een ommetje van vijf kilometer is in een kwartier te overbruggen, voor een wandelaar betekent dat een uur omlopen, en dat niet altijd over het meest interessante terrein.

Overheden

Het is daarom van belang dat wandelorganisaties als Wandelnet en TeVoet constant in gesprek blijven met overheden en al in een vroeg stadium signaleren waar wandelmogelijkheden kunnen worden ontwikkeld en waar er bedreigingen voor het wandelen zijn. Daarvoor is het vaak wel nodig dat de deelnemers aan die gesprekken voldoende deskundig zijn en goed geïnformeerd. Het helpt ook wel als ze zich enigszins diplomatiek met het ambtenarenapparaat kunnen verstaan. Het grootste deel van het werk voor

de belangenbehartiging wordt gedaan door vrijwilligers. Het lijkt er op dat dat niet genoeg is: voor een effectieve belangenbehartiging zijn ook professionals nodig. Tenslotte is het misschien zo dat je meer invloed hebt als je kunt wijzen op een grote, georganiseerde achterban. Wat dat betreft verslaat de Fietsersbond wandelorganisaties als Wandelnet en TeVoet. En als het om de laatste twee gaat, dan valt TeVoet weer in het niet bij Wandelnet. Ook onze ledenadministrateur zou daar graag verandering in brengen.

José Noijons, voorzitter

Van de penningmeester en ledenadministrateur

Ook dit jaar zijn er problemen geweest met het ontvangen van de contributie van leden die dachten te hebben opgezegd. Enige leden reageerden na een herinnering met: "ik heb vorig jaar opgezegd", terwijl een bevestiging daarvan niet kon worden overlegd, noch de mail waarin zij het lidmaatschap hebben opgezegd. Gelukkig hebben ook deze leden hun contributie 2019 alsnog betaald en hun lidmaatschap opgezegd per 31 december 2019.

Regels

Voor de goede orde nog even de regels waaraan de penningmeester zich houdt:

een lidmaatschap kan opgezegd worden voor 1 december van het lopende jaar, dit moet schriftelijk gebeuren en je krijgt altijd een bevestiging van je opzegging. Zonder bevestiging is er niet opgezegd (dus de opzegging is niet door de penningmeester/ledenadministrateur ontvangen) en is het aan de leden om daarover aan de bel (ledenadministratie@tevoet.nl) te trekken en om een bevestiging te vragen.

Opzeggingen na 1 december gaan pas in op 31 december van het jaar daarop: de contributie is dan nog een jaar verschuldigd.

Nico van Delft, penningmeester/ledenadministrateur

Foto's: Alice Drenthe

TeVoet in Gelderland

Interview met Nico Vlasveld

Tijdens een wandeling door het nieuwe landschapspark Lingezege spreken we met Nico Vlasveld over zijn werk als regiocontactpersoon Gelderland van TeVoet, met name over zijn contacten met de Provincie Gelderland, over zijn hobby struinen en over zijn bemoeienis bij het inrichten van de wandelmogelijkheden in het park Lingezege.

Samen sterk

Nico Vlasveld is een van de TeVoet-leden die zich actief inzet voor het wandelen in Gelderland. Hij zag in het verleden zijn functie als regiocontactpersoon vooral in het helpen wegnemen van knelpunten, het opheffen van barrières en het vinden van doorsteekjes tussen wandelroutes.

Nu, als lid van het Wandeloverleg Gelderland komt er meer bij kijken. Dit provinciale overleg wordt gecoördineerd door Wandelnet. Op hun kantoor in Amersfoort komen allerlei zaken binnen die doorgesluist worden naar de provinciale belangenbehartigers. In het Wandeloverleg zijn leden die wat angst hebben voor de overheid, die "liever lopen dan lobbyen". Wandelnet doet allebei. Met de ervaring van hun deskundigen heb je meer kracht in onderhandelingen met autoriteiten. Nico probeert zich daarbij ook te profileren als TeVoeter, bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van het Klimaatpark aan beide kanten van de IJssel, waar met name aan de noordkant mogelijkheden liggen voor het wandelen. Hij heeft ook gesprekken met boeren over het openstellen van hun land voor wandelaars. En bij de ontwikkeling van een omgevingsvisie van een gemeente wil Nico de naam van TeVoet ook wel eens laten vallen. Maar hij koppelt alles wat hij doet wel terug naar het Wandeloverleg Gelderland.

Met de Fietsersbond heeft Nico geen contact. Natuurlijk moet je een wandelaar niet gelijk stellen aan een fietser. Er wordt vaak gezegd dat als er een fietsersoversteek is dat dan een wandelaar daar ook gebruik van kan maken. Maar dat is soms helemaal niet gewenst. En dat een wandelaar best over een fietspad kan lopen, is niet correct, tenzij je als wandelaar verhard wil lopen, maar velen willen dat niet en daar ligt dan een taak voor TeVoet.

Money, money, money

Met de Provincie is goed overleg opgebouwd bij de aanpak van knelpunten langs provinciale wegen. Helaas heeft de provincie geen potje voor wandelvoorzieningen. Wensen, ook bijvoorbeeld van gemeenten, kunnen alleen worden gerealiseerd, als er geld voor is. Het Wandeloverleg kan hooguit meeliften met bepaalde voorzieningen en dan de nadruk leggen op wandelmogelijkheden. De Provincie wil dan wel onderzoeken of er voldoende wandelaars zijn die

van zulke voorzieningen gebruik gaan maken.

De inzet van de provincie Gelderland voor het wandelen valt Nico behoorlijk tegen. Men wil graag wandelprovincie nummer één zijn, maar dan zal er toch echt meer geld beschikbaar moeten komen voor wandelvoorzieningen. In het kader van de provinciale verkiezingen heeft het Wandeloverleg (tevergeefs) geprobeerd om te komen tot een fonds van ca 150.000 euro per jaar waaruit knelpunten in routes kunnen worden opgelost. Er was maar één partij die daar wat in zag. En dat is toch vreemd: berekend is dat wandelaars voor Gelderland een economische bijdrage leveren van zo'n zes miljoen euro per jaar.

Wandelnetwerk versus struinen

Gelderland is een van de laatste provincies die bezig is met de ontwikkeling van een provinciaal wandelnetwerk. Het gaat allemaal erg traag en het lijkt of men het wiel opnieuw aan het uitvinden is. Voor de Veluwe zijn er nu twee proefgebieden te onderscheiden, bij Hoenderloo en bij de Veluwezoom. Als dat lukt, wordt het wandelknooppuntennetwerk verder ontwikkeld. In de Achterhoek zijn ze al eerder bezig geweest. Daar is een regionaal wandelnetwerk. Voor Nico had dit alles net zo goed een landelijk netwerk kunnen zijn. Dat was ook het oorspronkelijke idee van TeVoet bij de oprichting van de vereniging.

Als je, zoals Nico, liefhebber bent van struinen, zijn er wel degelijk mogelijkheden in de regio, bijvoorbeeld langs de rivier de IJssel, in het kader van de ontwikkeling tot Rivierklimaatpark. Maar het is wel veelbetekenend dat je in een overleg met de provincie moet uitleggen wat nou precies onder 'struinen' wordt verstaan. De gesprekspartner vond dat dat wel langs een fietspad of een wandelpad kon. Maar dat is geen struinen! Het gaat erom dat je geen pad hebt, dat je dwars door een gebied heen loopt, weg van alle paden. Vroeger kon dat op de Hoge Veluwe. Of door de uiterwaarden, als je niet teveel van de diversiteit van de natuur beschadigde. Het is spannend om over prikkeldraad te springen, als dat maar niet met een winkelhaak in je broek eindigt. Tegenwoordig is Nico wel wat voorzichtiger omdat

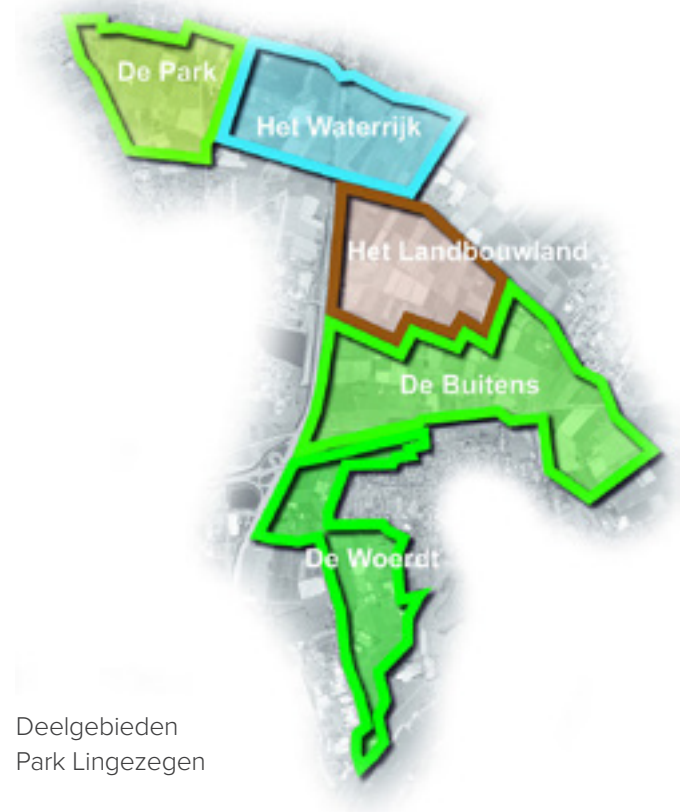
de Waal bij Nijmegen

hij zich bewust is van de natuurwaarden van een gebied: herten schrikken op, je vertrapt planten. Anderzijds, soms mag je ergens überhaupt niet lopen en dan vraagt hij zich wel eens af: “Wat vernielt de wandelaar in dat gebied?”

Park Lingezege

TeVoet is betrokken geweest bij de eerste ontwikkelingen rond park Lingezege. Dit is een gebied tussen Arnhem en Nijmegen. Oorspronkelijk was het de bedoeling om een wandeling tussen beide steden te ontwerpen, maar het zijn nu allemaal losse wandelroutes geworden die wel aan elkaar te koppelen zijn. TeVoet is actief geweest bij het opzetten van diverse wandelroutes. Je kunt bijvoorbeeld van Arnhem naar Nijmegen lopen en dan met de trein teruggaan. In de opzet van het park werd er vooral aan fietsvoorzieningen gedacht en maar weinig aan wandelen. Dat is helaas vaker het geval bij overheden. Maar je kunt er nu wandelen, fietsen en ook kanoën. Het Romeinse Limespad (LAW 16) loopt er doorheen. Het zijn met name fruitteelersgebieden en landerijen waartussen wat openingen zijn gekomen, waardoor er de mogelijkheid ontstond om wandelingen te ontwikkelen. Bij de ontwikkeling van zo'n wandelgebied is het belangrijk dat je bij de projectdirectie aan tafel komt, dan kun je erbij zijn als ze zich afvragen wat ze met wandelen en wandelaars moeten doen.

José Noijons

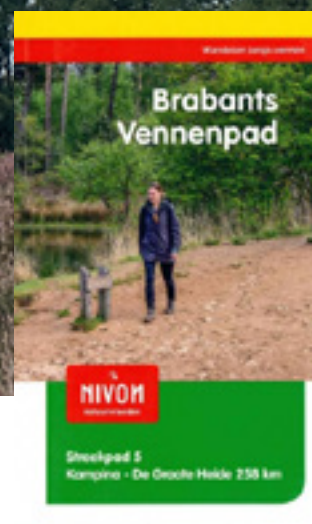

Deelgebieden
Park Lingezege

Park Lingezege [een zeeg is een afvoersloot] is een nieuw landschapspark tussen Arnhem en Nijmegen met veel ruimte voor mensen, landbouw, natuur, cultuur en water. De totale oppervlakte van Lingezege beslaat 1700 hectare, en dat is ongeveer zo groot als 3400 voetbalvelden!

Het park is opgedeeld in vijf deelgebieden. Deze deelgebieden krijgen 'persoonlijke' accenten. Zo lijkt De Park straks het meest op een stadspark met een mozaïek van lanen, stukken bos en open gedeelten. Met name de inwoners van Elst en Schuytgraaf kunnen hier profiteren van de vele mogelijkheden tot recreëren.

Water is waar het om draait in Het Waterrijk: water om te bergen, water om te spelen en water voor de natuur. In Het Landbouwwand behouden boeren hun plek. Dit gebied is door zijn weidsheid aantrekkelijk om in te fietsen of te skeeleren. De Betuwe in het klein, dat is het karakter van De Buitens. Dit gebied heeft fiets-, ruiter- en wandelpaden die aansluiten op de andere deelgebieden. Twee archeologische vindplaatsen worden aangekleed tot kleine parkjes. En tot slot is er deelgebied De Woerd in het zuidelijkste puntje van Park Lingezege. Dit sluit aan op de landschapszone in de Waalsprong en markeert de overgang van stad naar platteland.

De paden op...

Ook de afgelopen maanden zijn weer nieuwe wandelgidsen verschenen en zijn paden en gidsen herzien en opgeknapt.

Utrecht acht keer anders - Gerard Goudriaan

Uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig gelooft nog heilig in de papieren wandelgidsen gezien het tempo waarmee ze die op de markt brengen. De afgelopen maanden weer drie nieuwe. Gerard Goudriaan, die al een wandelgids van Amsterdam op zijn naam heeft, geeft ons in 8 thematische stadswandelingen een andere kijk op de oude en de nieuwe Domstad. Met thema's als 'herleefd erfgoed', 'intiems stadsleven' en 'de nieuwe stad' beleef je Utrecht telkens anders. Naast de beschrijving kent elke (ongemarkeerde) route een uitgebreide inleiding op het thema, een kaart met aandachtspunten en van elk punt een foto met bijschrift. De routes zijn 10 á 12 km lang, dus meer dan een gemiddelde stadswandeling. Routebeschrijving en kaart zijn ook te downloaden via <www.wandelzoekpagina.nl>

€ 16,95, gegarandeerdonregelmatig.nl

De mooiste landgoedwandelingen in de Achterhoek - Marycke Naber

De Achterhoek kent een wandelnetwerk waarbij je zelf je route kunt plannen, maar een gids met 12 kant-en-klare rondwandelingen is ook handig. Bij elke wandeling staat een landgoed of kasteel centraal. Via een interview met de eigenaar of beheerder krijg je daar veel informatie over. Soms kan het huis ook bezichtigd worden. Maar naast dit cultureel erfgoed is er volop oog voor het landschappelijke. En dat varieert van lopen door het heuvelachtige Montferland tot het doorkruisen van bos en veld op het landgoed van een baron, waarbij Naber graag het onverharde pad opzoekt. De routes zijn gemiddeld 15 km, dus goed voor een dagje uit. Routebeschrijving en kaart zijn ook te downloaden via <www.wandelzoekpagina.nl>, zoek op Naberpaden.

€ 16,95, gegarandeerdonregelmatig.nl

De kracht van wandelen - Wim Huijser

Wie wandelt, geniet! Dat staat achterop het bovengenoemde boek. Daar weten de lezers van dit blad ook alles van. Voor hen is dit boek dus niet bedoeld. Of toch?

De Japanse ondertitel shinrin-yoku betekent 'tussen de bomen zijn'. Wim Huijser, auteur van boeken waarvan er drie genomineerd werden voor de Jan Wolkers-prijs, meent dat we niet gemaakt zijn om in betonnen omgevingen te leven. Ons wezen hunkert naar lucht, groen, ruimte en natuur. De overpeinzingen van hem tijdens zijn 'helend wandelen' staan in dit boek. Dus geen roman of novelle, maar per bladzijde (soms twee) een korte beschouwing over een wandeling of persoon, een spreuk of een citaat. Bijvoorbeeld: **Wie wandelt, verandert. Op ons levenspad zijn we altijd in beweging.** (Anselm Grün) En dat alles gelardeerd met passende foto's. Een boek om thuis regelmatig open te slaan, maar het kan ook mee in de rugzak. Als lectuur tijdens een wandelpauze.

€ 8,99, lantaarnpublishers.nl

Brabants Vennenpad

Dit Nivon-pad, lengte 258 km, voor het eerst beschreven in een wandelgids uit 1983, was al een van de mooie streekpaden in Nederland. Het pad vormt een ronde vanaf Oisterwijk door het zuid-oostelijk deel van Brabant, soms vlak langs de grens met België. Door een twintigtal vrijwilligers in samenwerking met Visitbrabant, de Grootte Heide en Wandelnet is de route onder de loep genomen en op een groot aantal plaatsen verbeterd. Deze derde druk van het streekpad is verdeeld in twaalf etappes van zo'n twintig kilometer. Handig voor de rondwandelaar. Streekpad 5, geel/rood gemarkeerd, € 16,90 (Nivon-leden € 11,30), nivon.vrijeboeken.com

Constance Kemperman

Meiwandeling

TeVoet Schokland

Op 11 mei wandelde TeVoet op Schokland, eiland op het droge, in de Noordoostpolder. Oorspronkelijk zou de wandeling beginnen bij het restaurant van Museum Schokland en de lunch genuttigd kunnen worden in het bezoekerscentrum de Gesteentetuin. Echter, de wandeling viel samen met de Scandinaviëmarkt op de museumterp, waardoor ook het restaurant niet vrij toegankelijk was. Dus werd op het laatst besloten te beginnen in het bezoekerscentrum, dat hiervoor eerder werd geopend, en de lunch in het veld te gebruiken, wat door het zonnige weer geen straf was.

Jan Frederik Lubbers, TeVoet-regiocontactpersoon Flevoland, gidste de TeVoeters over vrijwel alleen onverharde paden over het voormalige eiland en voorzag hen van veel interessante historische informatie. Het is best lastig om Schokland te bereiken. Het openbaar vervoer laat je wat betreft behoorlijk in de steek. De dichtstbijzijnde halte om bij het museum/het bezoekerscentrum te komen is nog altijd zo'n vijf kilometer lopen (langs een provinciale weg). Daarom waren de tien deelnemers aan de wandeling met de auto gekomen (ook al geen gemakkelijke opgave, in verband met afgesloten wegen in verband met de Scandinaviëmarkt). Jan Frederik verwelkomde ons met koffie en lokaal gebak met (veel) slagroom.

Het bezoekerscentrum de Gesteentetuin is een leuk klein museum, dat wel wat lijkt op het Geologisch Museum in Laren, waar de afgelopen algemene ledenvergadering werd gehouden. In de Gesteentetuin kun je een reis door de tijd maken, een reis die begint zo'n 200.000 jaar geleden. Er is een aantal zwerfkeien te zien, die door de gletsjers van de voorlaatste ijstijd in de Noordoostpolder zijn achtergelaten. Je kunt er een tentoonstelling bekijken over het ontstaan van de aarde en van stenen. Ook is er informatie te vinden over de geschiedenis en de natuur van Schokland, dat nu

een monument is dat door UNESCO tot werelderfgoed is verklaard vanwege de zeer rijke historie.

Rond het middaguur gingen we op stap, grotendeels óp het voormalige eiland, maar soms ook er even af, hoewel je dan natuurlijk gewoon op land blijft. Jan Frederik vertelde over de ontstaansgeschiedenis en de geologie van Schokland, die voor een deel goed te zien is in de begroeiing van het eiland. Op het eiland worden oude landbouwgewassen als rogge, koolzaad en maanzaad gekweekt en er grazen oude huisdierrassen als de Lakenvelder. Rondom het eiland liggen bloemrijke, natte graslanden waar weidevogels broeden. Onderweg komen we veel bezoekers van de Scandinaviëmarkt tegen die hun bezoek combineren met een wandelingetje door de prachtige natuur. We eindigden onze wandeling bij de Gesteentetuin en gaan weer op huis aan, voor velen een lange rit. Als je eens in de buurt van de Noordoostpolder bent, overweeg dan om een ommetje over Schokland te maken. Er is verbazend veel te zien: twee musea en heel veel wandelmogelijkheden.

Wie meer wil weten over Schokland, leze het bijgaande artikel van Jan Frederik: "Schokland, leven met water". Op de site van TeVoet staat een routebeschrijving van (een deel van) de wandeling die we met Jan Frederik maakten.

José Noijons

Om te lopen

Op de site van TeVoet is een routebeschrijving voor een wandeling op Schokland te vinden onder het tabblad <Wandelroutes><TeVoet wandelroutes><TeVoet Wandelroute 012 Schokland. Een overzichtskaart met fiets- en wandelpaden is verkrijgbaar bij het bezoekerscentrum De Gesteentetuin, Keileemweg 1, Schokland en het museum Schokland, Middelbuurt 3, Schokland. Schokland is een van de wandelingen in de gids "de mooiste eilandwandelingen van Nederland" (uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig). Ook op diverse wandelsites kun je routes op Schokland vinden.

Schokland, leven met water

Het is 3 februari 1825. Een zware storm teistert het Zuiderzeegebied. In de kustplaatsen gaan de hoogwaterkanonnen af, maar op Schokland is dat niet nodig. Daar heeft men al gezien hoe het water hoger en hoger komt en het eiland verandert in drie kleine eilandjes. De nacht naar 4 februari stijgt het water nog meer en moet men zijn heil zoeken op zolders en daken. Vreselijk houdt de storm huis, 13 doden, 26 huizen weggespoeld en 86 onbewoonbaar. Tel daarbij het verdrongen vee en de vernielde vissersboten. En herstel? Juist in deze jaren laat de visvangst te wensen over. Jaren blijft de armoede en het onderhoud van de regelmatig door storm vernielde zeewering kost handenvol geld. Voldoende redenen om het eiland te ontruimen. In 1859 valt het besluit. Het is de bedoeling het eiland aan zijn lot over te laten, waardoor het ongetwijfeld op den duur zal verdwijnen in de Zuiderzee. De Zwolse koopman Schuttevaer, voorman van de binnenschippers, pleit echter voor het behoud van het eiland als vluchthaven en vanwege het feit dat het als golfbreker voor de Overijsselse kust fungeert. En zo geschiedt. Het is niet de eerste en zou ook niet de laatste keer zijn dat men Schokland zou opgeven. Amsterdam, sinds 1660 een tijd eigenaar van het noordelijke deel, zinspeelt er al op en na de drooglegging van de Noordoostpolder wil men deze hinderlijke bult in het nieuw in te richten landbouwgebied egaliseren.

Eerste Nederlandse Werelderfgoedlocatie

Gelukkig blijft dit unieke gebied behouden en wordt het in 1995 het eerste Nederlandse werelderfgoed als symbool van het leven met het water. Hoog- en Laag-Nederland ontmoeten elkaar hier, zoals bij het bezoekerscentrum De Gesteentetuin in het Schokkerbos. Het bevindt zich op de bodem van de Zuiderzee, maar tegelijkertijd vinden we hier kenmerken van Hoog-Nederland, een dikke laag keileem

uit het Saalien, de periode dat het landijs vanuit het noorden ook Nederland bedekt. Deze keileemopduiking is als hoger gedeelte op Schokland nog te zien.

De eilandbewoners

Op deze keileemopduiking ontstaan de eerste nederzettingen. Eerst nog als een tijdelijke verblijfplaats van rendierjagers, daarna een aantal eeuwen als vaste woonplaats tot door stijging van het water men het gebied verlaat en er een grote veenvlakte ontstaat. Pas uit de tijd na 800 na Chr., als men dit veengebied gaat ontginnen, vinden archeologen rond Schokland nieuwe bewoningssporen. Bewoningsresten zijn terug te vinden op hogere zandruggen en rivierduinen in de omgeving, maar al snel moeten de bewoners zich terugtrekken op terpjes verbonden door lage dijken. Na 1200 is het zelfs nodig zich te concentreren op een drietal hogere terpen, die tot 1859 als woonbuurten op Schokland dienst doen voor de Schokkers en nog steeds herkenbaar zijn op het voormalige eiland. Vanwege het stijgen van de grondwaterstand verdwijnt de landbouw en schakelen de bewoners over op visvangst en scheepvaart. Maar ook na de ontruiming wonen er vanwege de scheepvaart nog mensen op Schokland. Op de noordelijke terp, Oud-Emmeloord, bevindt zich nog een lichtwachterswoning, een misthoorngebouw uit het begin van de vorige eeuw en een reconstructie van de voormalige haven. Een monument met Schokker namen markeert de voormalige begraafplaats. Op de Middelbuurt staat het museum met een kerkgebouw uit 1834, gebouwd nadat de zware storm van 1825 de kerk vernielt. Tot 1717 kerken de protestantse Schokkers in een kerk op het uiterste zuiden, gebouwd op een rivierduin dat is ontstaan tijdens de laatste ijstijd, als de wind het rivierzand van de IJssel opblaast tot duinen. Het fundament van de kerk is nog te zien evenals het fundament van een vuurtoren. Na de ontruiming in 1859 wonen hier tot 1923 in eenzaamheid nog lichtwachters met hun gezin. De laatste bewoners verlaten het huidige Oud-Emmeloord in 1942 bij de drooglegging van de Noordoostpolder, waarna het enige jaren later met boeren als nieuwe bewoners als eiland op het droge verder gaat.

Jan Frederik Lubbers - Foto's: José Noijons

TeVoet-route over de zuidflank van de Veluwe

Een cultuurhistorische wandeling door de bossen van de zuidrand van de Veluwe, over landgoederen en heidevelden, langs sprengen, dorpen en een kasteel.

De zuidrand van de Veluwe

Het landschap van de Veluwe is ontstaan in de voorlaatste ijstijd, het Saliën (125.000-200.000 jaar geleden). Noord-Nederland was toen met een gesloten ijslaag bedekt. Aan de zuidkant van het landijs schoven grote ijslobben een stuk verder. Het gesloten ijsfront schoof een grote hoeveelheid afzettingmateriaal vooruit, de lobben drukten dat vooruit en opzij. Door dat laatste ontstonden de diverse stuwwallen en valleien, die in het landschap nog steeds te zien zijn: de Veluwe is er één van. Dat het om grote hoeveelheden materiaal ging blijkt bijvoorbeeld uit de hoogte van de zuidrand van de Veluwe: deze steekt ook na alle erosie sindsdien hier nog ruim 40 m. boven de lagergelegen rivierdalen uit!

Het opgestuwde materiaal had in Duitsland ook de oude bedding van de Rijn geblokkeerd. Deze liep oorspronkelijk rechtdoor naar het noorden, maar door de blokkade kon dat na het terugtrekken van het ijs niet meer. De Rijn verlegde daarom zijn loop en boog af naar het westen langs de opgestuwde gronden. Deze werden daardoor deels weggeërodeerd, waardoor aan hun randen de steile hellingen ontstonden.

Zo'n steile overgang heeft een aantal bijzondere kenmerken. De stuwwal bestaat grotendeels uit zand en grind, waardoor deze goed waterdoorlatend is. De neerslag op de wal stroomt daar gemakkelijk doorheen en treedt op de flanken weer uit. Omdat dat zo gemakkelijk gaat gebeurt dat via vele beekjes met een redelijk groot verval, met als resultaat een geaccidenteerde rand met veel dalen en hoogtes. In latere tijden heeft de mens daar gebruik van gemaakt door die beekjes te kanaliseren en het water te gebruiken voor de aandrijving van watermolens. Om een continue waterstroom op gang te houden, ook in het droge seizoen, bleek het effectief kunstmatige beken aan te leggen, de sprengen. Deze werden over enige lengte uitgegraven tot de plek waar een watervoerende laag werd bereikt die steeds voldoende water leverde; de sprengkop. Omdat het om zeer schoon water ging was dat in een bosrijke omgeving als de Veluwe uitermate geschikt voor de papierfabricage: diverse (voormalige) papierfabrieken in dit gebied getuigen daar van.

Een rijk jachtgebied, altijd droge voeten, vruchtbare grond

Om te lopen

Deze rondwandeling begint bij de Westerbouwing in Oosterbeek en brengt je over de flanken van de Veluwe via Heveadorp naar het landgoed Duno. Dan naar kasteel Doorwerth in de uiterwaarden van de Rijn en door de bossen naar de Wolfhezerheide met zijn sprengengebied. Vervolgens langs de Wodanseiken naar landgoed De Bilderberg en via het landgoed De Oorsprong terug naar de Westerbouwing. De route is 14,2 km lang en buiten de bebouwing van Heveadorp ca 90% onverhard. Een uitgebreide routebeschrijving en een gedetailleerde kaart vind je op de website van TeVoet onder het tabblad <Wandelroutes><TeVoet wandelroutes><TeVoet Wandelroute 013 Zuidflank Veluwe>. Ook te zien op de site www.afstandmeten.nl, waar een GPX-bestand van de wandeling is te vinden.

Kaartje: Afstandmeten.nl

langs de rivier: diverse sporen wijzen er op dat op deze Veluwerand al sinds de prehistorie mensen woonden. Vanaf de 11de eeuw werd ook hier de maatschappij meer georganiseerd: er werden kloosters en kastelen gebouwd, er ontstonden dorpen en boerderijen, verbindingen werden verbeterd. Vanaf het begin van de 19de eeuw begon ook de schoonheid van het landschap op te vallen: diverse welgestelden uit Arnhem kochten boerderijen aan en vormden deze om tot buitenplaatsen en landgoederen als de Westerbouwing, Duno, de Bilderberg en de Oorsprong. Het was de tijd van de Romantiek: jongelingen maakten hun educatieve reis naar Italië en brachten nieuwe ideeën over het inrichten van tuinen, parken en huizen mee. Kunstenaars trokken de bossen in om de Ware Schoonheid van de natuur vast te leggen. In dit gebied werd dit op veel plaatsen in de praktijk gebracht.

Helaas is bij de Slag om Arnhem aan het eind van WO II (in 1944, dit jaar 75 jaar geleden) een groot deel daarvan verloren gegaan. Deze Slag werd voor een groot deel in deze omgeving uitgevochten; veel dorpen en gebouwen en een groot deel van de bossen en parken werden grondig verwoest, net als veel van de kunstige optreksels. Na de oorlog viel het gebied ietwat buiten de aandacht, maar langzaam begon de restauratie van diverse mooie plekken toch op te komen. Toch zijn de oorlogssporen nog volop zichtbaar; op diverse plaatsen wordt de herinnering aan de Slag nog hooggehouden. Een hoogtepunt daarbij is de jaarlijkse Airborne wandelmars.

De Westerbouwing

Direct een goed begin: door zijn hoge ligging biedt het een fantastisch uitzicht over de Rijn en de Betuwe met aan de horizon Arnhem, Elst en Nijmegen. Het landgoed ontwikkelde zich in de 19de eeuw van boerenbedrijf tot aangename verblijfplaats voor de Arnhemse eigenaren. Daarna kwam het in bezit van de gemeente Renkum en werd het een geliefde uitspanning voor dagjesmensen uit de (verre) omgeving. Tijdens de Slag om Arnhem werd het grotendeels verwoest. Na de oorlog wordt de schade hersteld en wordt het opnieuw een populaire trekpleister met diverse attracties zoals een stoeltjeslift en een speeltuin. Veel ouderen zullen zich de schoolreisjes naar dit spannende gebied nog herinneren! Helaas was de Westerbouwing niet bestand tegen de concurrentie van de nieuwere attractieparken en werd het park in 1990 ontmanteld; het restaurant fungeert nu als evenementencentrum (op zondag is het café geopend). Het landgoed is volledig toegankelijk voor het publiek en het uitzicht blijft fascinerend!

Westerbouwing met uitzicht over de Rijn

Heveadorp

Rond 1915 was rubberfabrikant Dirk Frans Wilhelmi eigenaar van Duno geworden. Omdat hij zijn Groningse bedrijf wilde uitbreiden bouwde hij de melkfabriek op het landgoed om tot de rubberfabriek Hevea (afgeleid van de Latijnse naam voor de rubberboom, *Hevea brasiliensis*). En om van vertrouwde werknemers verzekerd te zijn nam hij een groep mensen mee uit Groningen. Voor hen bouwde hij een

aantal woningen in Engelse landschapsstijl in het dal van de Seelbeek aan de zuidzijde van de heuvelrug: Heveadorp. Het dorp lag bij de Slag om Arnhem in de frontlinie en werd zwaar beschadigd; na de oorlog is het goeddeels gerestaureerd. De rubberfabriek is inmiddels gesloten, maar het dorp is nog steeds een aangename woonplek.

Ter hoogte van Heveadorp lag in de Rijn vroeger een doorwaadbare plaats, die belangrijk was voor de handelsroute van Nijmegen naar het noorden. Het bracht diverse bedrijvigheid met zich mee (zoals o.a. een pottenbakkerij); nog steeds is hier een pontverbinding naar de Betuwe (het Drielse Veer).

Landgoed Duno

Ook Duno ligt pal op de rand van de Veluwe en is daardoor zeer geaccidenteerd met ook fraaie uitzichten. Oorspronkelijk was het landgoed een boerenbedrijf; in de 19de eeuw maakten de diverse opvolgende eigenaren er een landschapspark van door het te verfraaiden met prieeltjes, een theekoepel, een rozentuin, een belvédère, een sierbrug, cascade en rotspartijen. En je kruist de Italiaanse Weg: zo genoemd omdat het pad bij de afdaling naar beneden een paar haarspeldbochten heeft, die de toenmalige eigenaar aan zijn reis naar Italië herinnerden. Ook hier is tijdens de Slag om Arnhem veel zwaar beschadigd of geheel verwoest. Omdat al vóór die tijd was gebleken dat het moeilijk was een landgoed als dit financieel te beheren was het inmiddels overgedragen aan Het Gelders Landschap, dat inmiddels heel wat oude elementen heeft hersteld. Op het landgoed ligt de Hunnenschans (waar je met deze wandeling niet langskomt), een ringburgwal uit de vroege middeleeuwen. Het landgoed is vrij toegankelijk (en een apart bezoek waard!).

Kasteel Doorwerth

Kasteel Doorwerth

In de uiterwaarden van de Rijn ligt ten zuiden van Doorwerth het kasteel Doorwerth. Deze waterburcht uit de 13de eeuw is begonnen als roofridderslot. Daarna was het vaak onbewoond, waardoor het grotendeels de oorspronkelijke middeleeuwse stijl heeft behouden. Het raakte regelmatig in verval, maar werd ook steeds weer opgeknapt. De laatste grote restauratie was na de Tweede Wereldoorlog. Bijzonder

Wolfhezerheide

Wolfhezer sprong

is de Robinia, een omvangrijke boom uit de 17de eeuw die als enige van een groep van drie hier de oorlog overleefde. Op het terrein van het kasteel zijn twee musea en een restaurant te vinden.

De Wolfhezerheide is een oud bewoond gebied: er liggen diverse prehistorische grafheuvels, een middeleeuwse landweer (een grenswal), sporen van hessenwegen (17de-eeuwse handelswegen) en er zijn resten van het vroegere dorp Laag-Wolfheze gevonden. Door het gebied lopen diverse beken en je ziet een fraai voorbeeld van een sprengbeek met zijn kop (een zijtak van de Wolfhezerbeek).

Langs de Wolfhezerbeek kom je bij de Wodanseiken. Een groep eiken van 400-600 jaar oud, die in de 19de eeuw door diverse schilders van de Oosterbeekse School zijn vereeuwigd. In Oosterbeek ontstond in die tijd de eerste schilderskolonie van Nederland met schilders als Bilders, Mauve en Maris; zij legden zich vooral toe op het vastleggen van de Ware Schoonheid van de natuur. (Diverse schilderijen zijn te zien in het Museum Veluwezoom in Kasteel Doorwerth.)

Poelen Oorsprong

De Bilderberg

Het landgoed de Bilderberg is vernoemd naar een “berg” in de Wolfhezerbossen. Hier werd in 1954 de eerste Bilderbergconferentie gehouden op initiatief van o.a. prins Bernhard naar aanleiding van de verslechterende relatie tussen Europa en de V.S. De conferentie heeft een sterk besloten karakter: je mag alleen op uitnodiging deelnemen, waar over gesproken wordt blijft binnenskamers. De conferentie wordt nog steeds jaarlijks gehouden op een steeds wisselende plaats wereldwijd.

Landgoed Oorsprong

Tenslotte kom je op Landgoed Oorsprong (vermoedelijk vernoemd naar de bron van een beek). Het landgoed kenmerkt zich (samen met de naastgelegen Zilverberg) door zijn grote variëteit met bossen, akkers en waterpartijen en de vele bijzondere planten. Het beheer (door het Gelders Landschap & Kastelen) is gericht op de natuurwaarden van de oude bossen, de Oorsprongbeek en de bloemrijke weides: het geheel is van uiterst hoog ecologisch niveau.

Het landgoed heeft twee delen: Hoog Oorsprong en Laag Oorsprong. Het relatief grote hoogteverschil draagt bij aan het bijzondere karakter van het geheel. Het oorspronkelijke landhuis is tijdens de Slag om Arnhem in 1944 verloren gegaan maar de contouren zijn in het landschap aangegeven. De schuilkelder uit die tijd is behouden gebleven evenals de oude tuin (Tuin de Lage Oorsprong) en het bijzondere zwembad met zijn natuurvriendelijke systeem van waterzuivering en verwarming. Zij zijn het bezoeken waard.

Met dank aan de VVV Oosterbeek en Wikipedia voor de verkregen informatie.

Tekst: Jos van der Heide

Foto's: Nelleke Don

Interview met Ankie van Dijk: spil in het wandelnet

Na een gesprek met een provinciaal belangenbehartiger van Wandelnet in het vorige nummer van Lopend Vuur, nu een interview met Ankie van Dijk die sinds begin dit jaar directeur is van de Stichting Wandelnet. We spreken met haar over wat haar werk inhoudt en hoe Wandelnet opereert in het belang van de wandelaar.

Taken directeur en stichting

Ankie van Dijk is directeur van Wandelnet, dat houdt in dat ze taken uitvoert en verantwoordelijkheden heeft die horen bij het directeurschap van het kantoor, gevestigd in Amersfoort. Ze is bezig met personeelszaken, financiën, werkplannen, begrotingen, contacten met het stichtingsbestuur van Wandelnet: kortom ze zorgt ervoor dat de organisatie functioneert. Zij doet dat graag, want hier kan ze haar passie voor het wandelen kwijt, waardoor ze ook een persoonlijke link met het directeurschap heeft. “Mensen vragen me wel eens: ‘Als je bij Wandelnet werkt, wandel je dan de hele dag?’ Nee, we zijn ook gewoon een organisatie die netjes moet draaien en functioneren.”

Hoewel Wandelnet een stichting is, is de gedachtegang vaak die van een vereniging. Er is regelmatig contact tussen bestuur en directie, maar het bestuur van de Stichting houdt wel afstand. Natuurlijk zijn er strategische discussies bijvoorbeeld over de samenwerking met andere organisaties. Zowel naar het bestuur als naar de directie zijn geen drempels: Ankie's deur staat open voor wie contact zoekt.

Wandelnet heeft twee doelen of kerntaken: de ontwikkeling, het beheer en de instandhouding van lange-afstand-wandelpaden (LAW's) en de belangenbehartiging van de wandelaars. Om die doelen te bereiken wordt er binnen Wandelnet gewerkt in vijf domeinen of taakvelden: Routes, Belangenbehartiging, Vrijwilligers, Community en Beleid, ieder met hun eigen aandachtsvelden.

Aanwezig zijn

In het domein Routes zijn de medewerkers bezig met LAW-zaken, maar ook met streekpaden en met regionale knooppuntennetwerken. Die hoeven niet per se door Wandelnet te zijn ontwikkeld. Er zijn ook veel contacten met de regionale routebureaus. Wandelnet kijkt of ze die kunnen faciliteren met bijvoorbeeld een routeplanner of de route-databank. Ze volgen trends en ontwikkelingen, ze bieden inspiratie voor andere routemakers en staan open voor innovatie. Wandelnet overweegt nu of hun vrijwilligers ook kunnen worden ingezet bij het controleren van routes gemaakt door derden.

Belangenbehartiging op landelijk niveau kan zijn advieswerk, bijvoorbeeld bij ProRail of Rijkswaterstaat. Maar het kan ook lobbywerk zijn bij de Tweede Kamer om iets in de omgevingswet gedaan te krijgen. En het kan zijn wat Van Dijk beleidsbeïnvloeding noemt: “Zit je aan tafel op het moment dat de teksten voor de omgevingsvisies geschreven worden, zit je aan tafel op het moment dat de natuurschoonwet herzien wordt?” Of bijvoorbeeld bij het schrijven van het preventieakkoord waar het gaat om gezondheid. Een van de speerpunten daar is overgewicht en Wandelnet wijst dan op het belang van wandelmogelijkheden in de eigen woonomgeving. Dan heb je een hele snelle winst te pakken. Binnen het domein Belangenbehartiging onderscheidt Wandelnet twee categorieën van vrijwilligers: beleidsvrijwilligers die op landelijk niveau actief zijn: sport, gezondheid, infrastructuur, natuurschoonwet, ProRail enzovoort. Die mensen zijn overigens ook inzetbaar voor lokale vraagstukken.

Daarnaast is er het netwerk van provinciale belangenbehartigers, in iedere provincie een, waarbij die mensen de ruimte krijgen een team om zich heen te bouwen. Wat je dan ziet gebeuren is dat binnen zo'n provincie weer een regionale verdeling plaatsvindt, bijvoorbeeld in Gelderland iemand voor de Achterhoek en iemand die zich meer met de Veluwe bezighoudt. Wandelnet adviseert de provinciale belangenbehartigers: kijk in jouw provincie wie er nog meer actief zijn, bijvoorbeeld vanuit TeVoet, betrek de padcoördinatoren van Wandelnet en van Nivon bij je activiteiten, op zijn minst om die op elkaar af te stemmen, maar het liefst door de krachten te bundelen. Wandelnet heeft geprobeerd van invloed te zijn bij de provinciale verkiezingen. Garanties heb je daarbij niet. In Noord-Holland is er weinig te lezen over wandelen in het coalitieakkoord, maar in Drenthe lukte het wel.

De wandelaars

In het domein Vrijwilligers komen zaken aan de orde die niet direct gebonden zijn aan Routes of Belangenbehartiging. Vrijwilligers kunnen betrokken zijn bij de webredactie, er zijn mensen die helpen met donateurmailings, met bureauwerk, mensen die de stand bemannen op beurzen, noem maar op. Dit domein is het eerste aanspreekpunt voor alle padcoördinatoren.

De mensen van het domein Community hebben en houden binding met wandelaars in de meest brede zin van het woord. Maar hoe bereik je wandelaars? Het grootste deel ervan bereikt Wandelnet door het routedeel, de paden. Internet wordt gebruikt om wandelaars te bereiken die routes zoeken. Het contact met wandelaars gaat nu veel meer in twee richtingen. Vroeger bestelde een wandelaar een gids en dat was het dan, met de website van nu vertellen de wandelaars ook wat ze van een route vinden. Verder geeft Wandelnet een nieuwsbrief uit en is ook actief op social media: twitter en facebook.

Onderzoek naar wie de wandelaar eigenlijk is, vindt ook plaats. Wat is de intrinsieke motivatie van mensen, waarom doen ze dit, waarom kiezen ze voor dat, waarom gaan ze wandelen? Bij ieder type mens hoort wel een bepaald loop- of wandelgedrag. Zo zijn er zes wandelleefstijlen gedefinieerd. Wandelnet deelt deze informatie met zijn partners, met routebureaus en provincies. En natuurlijk is er overleg met het domein Routes: wat betekenen die leefstijlen voor het routeproduct dat ze aanbieden? En deze informatie is ook van belang in de communicatie met de wandelaars. Hoe spreek je mensen aan, verspreid je een tijdschrift of gebruik je vooral internet? Willen mensen bij een route ook achtergrondinformatie of alleen een beschrijving?

Partners

Het domein Beleid gaat onder andere over financiën, huisvesting, automatisering en personeelszaken. De Stichting publiceert een (financieel) jaarverslag, een voorwaarde om de ANBI-status te behouden, maar ook een eis van de publieke financiers zoals provincies. Met die provincies moeten steeds nieuwe afspraken worden gemaakt.

Op bestuurlijk niveau zijn er contacten met andere

verenigingen, zoals TeVoet. Beide organisaties zijn op hetzelfde terrein actief en Ankie gelooft er in dat je dan krachten moet bundelen. Dat doet Wandelnet overigens ook met de fietsersbond of met het NOC*NSF. Bij alle belangen die Wandelnet behartigt zoeken ze naar partners die daarbij horen. "Als wij binnen willen komen bij het Ministerie van Volksgezondheid, dan helpt het als wij daar samen met het NOC*NSF aankomen."

Relatie fietsen-wandelen

In alle provincies is er wel aandacht voor de fietsers, de fietsersbond is echt een slag verder dan Wandelnet. De ontwikkelingen rond het fietsen kunnen een voorbeeld zijn, wat betreft de agendering van het onderwerp, de budgettering en ook het beïnvloeden van de mindset: fietsen vindt iedereen nu wel vanzelfsprekend, maar dat is bij lopen niet zo. Samen met het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en anderen is Wandelnet bezig een agendastuk op te stellen: Ruimte voor Lopen, met ambities, doelen en urgentie rond het lopen en wandelen. In oktober van dit jaar wordt in Rotterdam Walk 21, een internationaal voetgangerscongres gehouden waar de Agenda officieel gepresenteerd gaat worden.

Toekomst van het wandelen

'Wandelen is heel populair, maar het blijft nodig om er steeds aandacht voor te vragen,' vindt Ankie. Dan gaat het natuurlijk om goede wandelpaden en de toegankelijkheid van het buitengebied, maar het gaat ook om de wandelinfrastructuur in de stad en dicht bij huis. Daarom is haar motto ook: 'Iedereen heeft recht op een ommetje vanaf zijn voordeur'. Het heeft met ruimtegebruik te maken. Als je naar de binnensteden kijkt, dan staan er overal geparkeerde fietsen op de stoep. Ankie vindt dat er nog veel ontwikkeling nodig is zodat wandelen en lopen op veel meer plekken en vaker toegepast wordt. Dat bewustzijn bij politici, beleidsmakers en ontwerpers moet groter worden.

José Noijons - Foto's: Wandelnet

Weer gevaar fietspadisering deel spoordijk bij Wilnis

Opnieuw zijn er plannen om op het onverharde voetpad op de Oude Spoorbaan bij Wilnis een fietspad aan te leggen.

De actiegroep Geen fietspad op het Oude Spoor heeft de afgelopen maanden druk actie gevoerd: Een on-line petitie met bijna 1000 handtekeningen van omwonenden en wandelende gebruikers van de spoordijk. Inspreken bij allerlei bijeenkomsten. Benaderen van gemeenteraad politici, velen hebben inmiddels twijfels bij het nut van het verharden. De VVD zond zelfs een persbericht de wereld in met de titel: "Waar zijn de fietsfiles tussen Mijdrecht en Wilnis?" De Fietsersbond verklaart dat het geld beter kan worden gebruikt voor echte problemen in de fietsinfrastructuur en het fietspaden onderhoud rond Wilnis.

Protestwandeling

Voor het laatste duwtje in de goede richting organiseerde de actiegroep Geen fietspad op het Oude Spoor met TeVoet een protestwandeling op zondag 1 september 2019. Dit voetpad kent al een lange geschiedenis. Door acties van TeVoet leden is de schoonheid en het belang van de wandelroute over de oude spoordijk op de bestuurlijke agenda gekomen en gehonoreerd. In 2000 en in 2002 door actiewandelingen over tijdelijke "bruggen" die de spoordijk toegankelijk maakten. In 2012 hebben TeVoet acties voorkomen dat het pad toen al geasfalteerd werd. Zie ook de site van TeVoet lid Fred Triep (<https://www.wandelwebsite.nl/dagwandeling/vinkeveen1.html>) met ook een hele historie over alle TeVoet acties om de Spoordijk voor wandelaars te behouden.

Asfaltering

Helaas zijn de asfalteringsplannen in 2018 weer opgedoken uit de ambtelijke lades van de gemeente Ronde Venen. Voor

het deel vanaf het Spoorhuis Vinkeveen (zie Bellopad.nl) hebben acties van de omwonenden al in januari 2019 succes gehad. Het college van B&W van de Ronde Venen heeft toen besloten de Spoordijk van de N212 tot aan de Demmerikse kade ongemoeid te laten. De natuurlijke en historische waarde van de Spoordijk en de twee natuurgebieden die deze doorkruist hebben de doorslag gegeven. Helaas blijven de plannen bestaan voor het deel van Wilnis tot aan de N212. Dit deel is ruim 2 km lang. Naast het onverharde wandelpad wil de gemeente een geasfalteerd fietspad aanleggen op het deel van de Oude Spoorbaan tussen de N212 te Wilnis en de Rabobank in Mijdrecht. Hiermee zou er weer een pad verdwijnen waar wandelaars kunnen genieten van de natuur zonder gestoord te worden door ander verkeer. En die zijn er al zo weinig in deze regio.

Ineke Thierauf

Gelderse streken: wandelen in een fietsprovincie

De provincie Gelderland is qua oppervlakte de grootste provincie van Nederland en telt ruim 2 miljoen inwoners. De meeste van hen hebben geen echt provinciegevoel, maar vinden wel dat hun provincie de mooiste van Nederland is. Dat vinden kennelijk meer Nederlanders want Gelderland staat op nr 1 bij de binnenlandse vakanties. Gezien de veelheid en variatie van de natuurgebieden is dat niet verwonderlijk.

De wat vreemd gevormde provincie kan eenvoudig in vierën worden verdeeld: het Rijk van Nijmegen (berg en dal), het Rivierengebied (Rijn, Waal en Maas), de Veluwe (bos, heide en het hoogste punt van Nederland - Zuid-Limburg niet meegerekend - 109,90 meter) en verscholen achter de IJssel ligt de Achterhoek (boerenland en landgoederen). Voor de fietsers is er in de provincie een uitgebreid knooppuntennetwerk, maar de wandelaar kent de luxe van een wandelnetwerk (nog) niet. In de Achterhoek is een netwerk van ca 3000 km (opgenomen in de wandelapp van Wandelnet, zie bij Nieuws). In Rivierenland hebben een aantal gemeentes gezorgd voor een netwerk van zo'n 1000 kilometer. Heumen en Wijchem (Rijk van Nijmegen-zuid) hebben 100 km wandelen uitgezet. En het geografische hart van Nederland (ja, dat ligt in Gelderland) kent rondom de Lunterse Goudberg nog een klein wandelnetwerk.

In mei 2019 is in Hoenderloo gestart met het uitzetten van een wandelknooppuntennetwerk op de Veluwe. Dat een wolvenpaar zich hier sinds kort heeft gevestigd is geen belemmering voor de wandelaar. Net als bij de fietsers ga je van knooppunt (met nummerpaaltje) naar knooppunt. Dat is dus anders (vaak beter) dan bij veel wandelnetwerken waarbij met gekleurde pijlen de route wordt aangegeven tussen de keuzepunten. Dit wandelnetwerk Veluwe zal op de lange termijn worden opgebouwd uit bestaande routes, zoals Klompenpaden, LAW's en NS-wandelingen. De bekende serie Crossbill-guides heeft over dit unieke gebied in 2017 de eerste Nederlandstalige gids uitgebracht: Veluwe - De natuurgids, met 22 wandel- en fiets-natuurroutes en gratis app.

De slogan *Gelderland levert je mooie streken* brengt je naar de website <www.gelderssestrecken.nl>, waar de fietser de hoofdrol speelt. Dat wordt niet onder stoelen of banken geschoven, want Gelderland is dé fietsprovincie van Nederland. Toch leert een blik op de kaart dat het gebied wordt omsloten met en doorkruist door vele officiële Lange-Afstand-Wandelpaden en Streekpaden. Denk bijvoorbeeld aan het Zuiderzeepad (west) en het Noaberpad (oost). Ook de Marskramer, de Trekvogel en de pelgrim op weg naar Santiago vinden hier hun pad. En het verlangen naar zee kan worden gestild door het Grote Rivierenpad langs Waal, Linge, Lek en Oude Maas te volgen.

Naast overheden en organisaties zijn er ook enthousiaste wandelaars die een pad uitzetten. Uit liefde voor het landschap van de IJssel heeft Dolf Logemann het IJsselpad bedacht, verkend en beschreven. De 177 km lange route loopt ten oosten van de rivier. Natuurlijk vormen bestaande routes onderdeel van dit pad, maar het overgrote deel is nieuw. Anders dan bij officiële paden is deze route in het veld niet gemarkeerd. Je mag niet zomaar stickers plakken of paaltjes plaatsen. In 2020 kan hier een mooie combinatie gemaakt worden met de tweede IJsselbiënnale.

Op de website <www.gelderseroutes.nl> staan onder het kopje 'wandelen' 91 bestaande routes, van klompenpad tot rolstoelroute in Zaltbommel.

Met kaart en beschrijving en een app. Dus voor elk wat wils.

Constance Kemperman

Van en naar Nijmegen: een bruggenwandeling

De spoorbrug over de Waal is in 1879 in gebruik genomen bij de opening van de spoorlijn Arnhem - Nijmegen. Al het andere verkeer maakte toen gebruik van de veerpont. Met de oplevering van de Waalbrug in 1936 kwam daar een einde aan. Het heeft tot 2013 geduurd tot er nog een brug bijkwam. En wat voor één!

Deze brug is het startpunt van een rondwandeling van ca 11 km aan de noordkant van Nijmegen.

De oversteek

Op de plek waar in september 1944 de geallieerden de Waal overstaken om de verkeersbrug en de spoorbrug te veroveren op de Duitsers, staat een nieuwe brug. De toepasselijke naam luidt: De Oversteek of The Crossing. Om de slachtoffers die bij deze geslaagde actie vielen te herdenken, is er elke avond de Sunset March: bij zonsondergang gaan van zuid naar noord 48 lampen één voor één aan, als eerbetoon.

Na wat braakliggend terrein en een stukje nieuwbouw rijst rechts de boogbrug (naar een ontwerp van Poulissen en Ney) voor je op. De enkelvoudige stalen boog oogt teer in vergelijking met de oude Waalbrug verderop. Wel stoer zijn de 20 bakstenen bogen van de aanbruggen. De keuze voor dit materiaal verwijst naar traditioneel gebruik in Nijmegen. Voor de voetganger is er een smalle strook naast het fietspad. Dat is wat zuinigjes, want deze brug moet een heuse stadsbrug zijn. Bovendien lopen er diverse wandelroutes overheen. Vanaf hier heb je een geweldig zicht op de omgeving en op het vervolg van de wandeling.

Veur-Lent

Via een prettig lopend trappenhuis daal je af naar het nieuwe eiland Veur-Lent. Al gauw passeer je de Zaligebrug uit 2016 (een ontwerp van NEXT architects). Deze kromme brug vormt de verbinding met de noordelijke Waaloever, over de Spiegelwaal. Dat is de naam van de geul die gegraven is om bij hoog water de Waal de ruimte te geven. Dan kan het aanlooppad naar deze fiets- en voetgangersbrug onder water staan. Geen nood, dan zijn er de stapstenen, oftewel de stepping stones.

Over het pad of struinend langs de waterkant lopen we daarna onder de spoorbrug door. In 2004 is daar een fietsbrug (de Snelbinder) aan verankerd. Je kunt er ook over lopen, maar de directe aanwezigheid van de treinen maakt dit geen pretje.

Dat geldt niet voor de 220 m lange Lentloper. Deze slanke, bijna frivole verbinding tussen het eiland en de kade heeft een apart voetgangersdeel. En zelfs een doorsteekje. Het duo Poulissen en Ney tekende ook hier voor het ontwerp.

Lentse Warande

De nieuwe kade (aan de noordkant) tussen de Waalbrug en de spoorbrug lijkt een soort tribune. Een hellend vlak dat langzaam in het water verdwijnt. Iets soortgelijks is te vinden aan de Rijnoever in Keulen.

Van hier lopen we over de hoogwatervariant naar fort Boven Lent. Een imposante, prachtig gerestaureerde plek, alleen voor bruiloften en partijen.

Rechtsomkeert dan maar over de Bemmelsedijk, een landelijke oase met kleine strandjes aan de waterkant. In de verte komt de laatste nieuwe brug in zicht: de Verlengde Waalbrug. Dit extra stuk aan de Waalbrug was nodig om de nieuw gegraven nevengeul te overspannen. De brug is dus niet een weg over het water, maar een waterstroom onder de weg. Door Zwarts & Jansma Architects is gekozen voor een eigentijdse vormgeving. Typerend voor het ontwerp van de onderkant is de kromme vorm die vl oeiend overloopt in de pijlers. Met de zachte grijstinten van het geheel doet dit weinig 'brugs' aan. Voor de wandelaar is er een lange, licht oplopende trap naar boven. Heel comfortabel.

Waalbrug

De oudste brug van de stad is toe aan een grondige opknabbeurt en is deels afgesloten. Voor de voetganger is er (voor beide richtingen) een smalle strook van nog geen meter naast het fietspad. Wat een verschil met het verlengde deel! Hoe lang dat gaat duren is niet bekend. Op het renovatie-bord Waalbrug staat wel de start genoemd, maar een einddatum ontbreekt. Door het drukke verkeer, toeristen, joggers, maak je je hier snel uit de voeten. Aan de Nijmeegse kant voert een oud, stenig, onprettig lopend pad naar de kade beneden. S.v.p. niet vergeten bij de renovatie.

De beschrijving van de wandeling staat op de website: www.tevoet.nl/Wandelroutes>>TeVoet wandelroutes>>TeVoet Wandelroute 015 Nijmegen Bruggenroute>

Tekst en foto's: Constance Kemperman

Ruimte voor de rivier

De overstromingen in de jaren 90 zijn de aanleiding geweest voor de ontwikkeling van het landelijke waterveiligheidsprogramma Ruimte voor de rivier. De verschillende knelpunten zijn in kaart gebracht en er zijn vele maatregelen genomen om de grote rivieren meer ruimte te geven. Alleen al in Gelderland zijn 14 knelpunten opgelost.

Tussen Nijmegen en Lent maakt de Waal een scherpe bocht. Het winterbed van de rivier is hier erg smal. Bij extreem hoogwater kon de rivier in deze flessenhals het water nauwelijks kwijt. Het project Ruimte voor de Waal heeft dit probleem opgelost. De dijk bij Lent (aan de noordkant van de rivier) werd 350 meter landinwaarts verplaatst. In de hierdoor verbrede uiterwaarden werd een nevengeul van 3 km lengte gegraven die bij hoge waterstanden het rivierwater moet afvoeren. Zo ontstond er ook een eiland in de Waal en een uniek rivierpark aan de rand van Nijmegen. Dit nieuwe gebied biedt kansen voor zowel recreatie als stedelijke ontwikkeling. Het eiland is verbonden met Nijmegen-Noord door middel van drie bruggen: twee nieuwe en een verlenging van de Waalbrug.

Kaartje: Afstandmeten.nl

Nieuws

Flevoland

In 1992 was Han Lammers Commissaris van de Koningin in Flevoland. Vanuit die functie schreef hij het voorwoord bij de nieuwe wandelgids: Flevopad, wandelen door het nieuwe land.

In 2004 kreeg dit pad een opvolger met de naam Pionierspad. En nu, ruim 25 jaar later, is het gedeputeerde Michiel Rijsberman die vol trots het vernieuwde Pionierspad presenteert (zie foto). De gewijzigde route loopt van Steenwijk, via de NO-polder, Lelystad en Zeewolde naar het Muiderslot. Onderweg doorkruis je een aantal nieuwe gebieden en in het veld is de markering opnieuw aangebracht. En een derde van de route is onverhard! Toen was er nog geen website en was de wandelaar blij met een nieuwe gids. Nu is er (nog) geen gids, maar is de route digitaal beschikbaar via <www.wandelnet.nl>.

Opening Pionierspad met gedeputeerde Michiel Rijsberman en Ankie van Dijk, directeur Wandelnet

Afsluitingen

In het dagblad Trouw van 27 juli 2019 stond een bericht over het afsluiten van wandelpaden, waaruit hier een paar passages.

Bij het opstellen van de [wegen]wet werd bepaald dat wegen en paden openbaar zijn als zij in het jaar 1932 al dertig jaar voor eenieder toegankelijk waren en al tien jaar of langer door rijk, provincie of gemeente werden onderhouden. Sinds 1900 hielden de Nederlandse gemeenten op 'Wegenleggers' bij wie verantwoordelijk is voor het onderhoud van een openbare weg. Sinds de Wegenwet van 1932 is dit een wettelijk vereiste. En dat is het nog steeds [...].

Gemeenten zijn vaak amper op de hoogte van de Wegenwet en de regels rond openbaarheid van wegen en paden, zegt Jeroen Jacobse. Voor de wandelvereniging Te Voet is hij in de provincie Noord-Holland betrokken bij kwesties over afsluitingen. Hij kan een hele reeks conflicten opnoemen waarbij particulieren wegen afsluiten en gemeenten niet optreden: het pad over de zeesluis in Edam, het kerkepad

in Holysloot, de Schagerwaardkade in Harenkarspel, het kerkepad in Aartswoud."

Volgens Jacobse moeten wandelaars die stuiten op afgesloten openbare paden, meteen bij gemeenten aan de bel trekken. "Niet afwachten. Foto's maken en in actie komen. Het probleem is dat wandelaars doorgaans vriendelijke mensen zijn, die helemaal geen zin hebben in toestanden." Ankie van Dijk, directeur van Wandelnet, maakt zich vooral zorgen over plannen van ProRail om tientallen onbewaakte spoorwegovergangen te sluiten. "Er worden dan dus ook paden aan de openbaarheid onttrokken. Die ontwikkeling baart ons wel zorgen. Als het moet, zullen we naar de rechter stappen."

Naar aanleiding van het bovenstaande nog een bericht over een zorgwekkende ontwikkeling. Een van de bekendste afsluitingen is die van het Laantje van Alverna in Heemstede door omwonenden. Omdat de gemeente de eigendomsverhoudingen en de belangen van de aanwonenden zwaarder weegt dan die van fietsers en wandelaars en dat ook wil vastleggen in een nieuw Bestemmingsplan, oordeelde de Raad van State dat de gemeente in die bewijsopdracht is geslaagd en mag de afsluiting van de Raad van State gehandhaafd blijven.

Nieuwe spoorbrug

In het nieuwe landschapspark Lingezege (zie ook pagina's 5-6) is wel aandacht voor wandelaars. Vanaf begin 2020 kunnen zij via een brug over het spoor bij De Park naar Het Waterrijk lopen. Geen omweg meer via Elst, maar met deze nieuwe wandel- en fietsbrug het spoor tussen Arnhem en Nijmegen oversteken. En er komt ook een veilige oversteekplaats over de Rijksweg-Noord.

Geplande brug Lingezege (afbeelding: korth tielens architecten)

Website Wandelnet

De website van Wandelnet is vernieuwd. De homepage geeft toegang tot vijf verschillende soorten routes: LAW, Streekpad, OV-wandeling, Natuurwandeling en Stadswandeling. Ik kom met de trein (OV-wandeling), wil in de natuur lopen

(Natuurwandeling). Of de route onderdeel is van een LAW of Streekpad, kan me niet schelen. Waar begin ik dan?

De button 'Overzicht regio's' verdeelt het land in provincies en dat is een beter uitgangspunt. Ik kies voor 'Gelderland' en 'Toon routes' biedt een kaart en links daarvan heel veel routes. Ook van het Streekpad Nijmegen, dat onvindbaar was via de zoekfunctie!

Klik je op één van de routes dan volgt een detailpagina met een download-mogelijkheid. Maar bij veel routes is dat niet meer dan een kaart. Alleen bij NS-wandelingen is er ook een beschrijving bij. Alle routes zijn direct beschikbaar.

Zelf plannen kan ook via 'Routeplanner' op de homepage.

Je kunt daar weer kiezen tussen 'Vrij plannen' en 'Wandelnetwerken planner'. De routes die je daar maakt, kun je eenvoudig doorsturen naar je mobiele telefoon.

In het groene veld, onderaan de homepage, staan verwijzingen naar interessante feiten & cijfers over wandelen en dossiers & thema's over wandelonderwerpen. Daar is ook de niet onbelangrijke link 'Meldingen en wijzigingen'.

Als je met de gids in de hand een pad loopt, is het handig om te weten wat er niet meer klopt. Waarom zo'n link niet opgenomen in de titelbalk?

Kortom: er is heel veel te vinden, maar je moet goed zoeken.

Oud spoorwegtunneltje weer open

Ook in Zuid-Limburg worden door ProRail onbewaakte spoorwegovergangen gesloten, bv bij Schin-op-Geul. Jan Tekstra, belangenbehartiger van Wandelnet in deze regio, tipte ProRail over een in het verleden dichtgemetseld tunneltje onder de spoorbaan door, dichtbij de 2 te sluiten NABO's. Door ProRail is dit tunneltje afgelopen zomer weer opengemaakt en in ere hersteld. Een voorbeeld van positieve samenwerking met een mooi resultaat. Hulde!

TeVoet-wandeling Maastricht

Sint-Pietersberg en ENCI-groeve

Op zaterdag 21 september organiseert de regio Limburg een TeVoet-wandeling in Maastricht naar de ENCI-groeve. Lengte: ongeveer 15 km

Startlocatie: De Mangerie, restaurant van Crown Plaza Hotel, gelegen aan de Maas, Stenenwal nabij het Waterpoortje, Maastricht. Bereikbaarheid vanaf NS-station Maastricht CS: zie website www.tevoet.nl

Ontvangst met koffie/thee en Limburgse vlaai vanaf 10u30. Start wandeling ongeveer 11u30. In de groeve pauzeren we bij Chalet D'n Observant. Via de nieuwe trap (215 tredes!) klimmen we naar het plateau van de Sint-Pietersberg. Door het Jekerdal wandelen we terug naar Maastricht.

Geen lid van TeVoet maar wel interesse? Geef je op, dan kun je tijdens de wandeling kennis maken met de Vereniging. Opgeven bij alicedrenthe@gmail.com